

Πρωτότυπον

51. Εἰ δέ καὶ θεολογοῦμεν καὶ περὶ τῶν πάντη χωριστῶν τῆς ὕλης φιλοσοφοῦμεν, ὃ καὶ πρώτην φιλοσοφίαν Ἑλλήνων παῖδες, μάλλον δὲ οἱ πατέρες καὶ προστάται τῆς τέχνης, φασί, μηδὲν εἰδότες θεωρίας εἶδος πρεσβύτερον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο, κἄν ἀληθείας ἔχηται, θεοπτίας ἀπέχει καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ὁμιλίας ἐπὶ τοσοῦτο κεχώρισται, καθ' ὅσον καὶ τὸ κεκτῆσθαι τοῦ εἰδέναι διώρισται. Περὶ Θεοῦ γάρ τι λέγειν καὶ Θεῷ συντυγχάνειν οὐχὶ ταῦτόν· ἐκεῖνο μὲν γὰρ καὶ λόγου δεῖται, τούτου τοῦ προφερομένου δηλαδὴ, ἴσως δὲ καὶ τῆς κατὰ τοῦτον τέχνης, εἰ μὴ μέλλοι τις ἔχειν μόνον, ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι καὶ διαδιδόναι τὴν εἶδῃσιν· ἔτι δὲ συλλογισμῶν παντοδαπῆς ὕλης καὶ τῶν ἐξ ἀποδείξεως ἀναγκῶν καὶ τῶν κατὰ κόσμον παραδειγμάτων, ὧν ἐκ τοῦ ὄραν καὶ ἀκούειν τὸ πᾶν ἢ τὸ πλείστον ἀθροίζεται, καὶ σχεδὸν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ στρεφόμενων ἐστὶ, καὶ γένοιτ' ἂν δήπου καὶ τοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου σοφοῖς, κἄν μὴ κεκαθαρμένοι τελέως τὸν βίον ὧσι καὶ τὴν ψυχὴν. Θεῷ δὲ συγγενέσθαι κατ' ἀλήθειαν τῶν ἀδυνάτων, εἰ μὴ πρὸς τῇ καθάρσει καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἔξω, μάλλον δὲ ὑπεράνω γενοίμεθα, καταλιπόντες μὲν πᾶν ὅ,τι τῶν αἰσθητῶν μετὰ τῆς αἰσθήσεως, ὑπεραρθέντες δὲ λογισμῶν καὶ συλλογισμῶν καὶ γνώσεως πάσης καὶ τῆς διανοίας αὐτῆς, ὅλοι δὲ γενόμενοι τῆς κατ' αἰσθησιν νοερᾶν ἐνεργείας, ἣν θείαν αἰσθησιν ὁ Σολομῶν προεῖπε, καὶ τυχόντες τῆς ὑπὲρ τὴν γνῶ-

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

51. Ἄν δὲ καὶ θεολογοῦμε καὶ φιλοσοφοῦμε περὶ τῶν ἐντελῶς χωριστῶν τῆς ὕλης, τὸ ὁποῖο καὶ πρώτη φιλοσοφία λέγουσιν οἱ Ἕλληνες, μάλλον δὲ οἱ πατέρες καὶ προστάτες τῆς φιλοσοφικῆς τέχνης, ποῦ δὲν γνωρίζουσιν κανένα εἶδος πρεσβύτερο τῆς θεωρίας· ἀλλὰ καὶ αὐτό, ἂν εἶναι ἀληθινόν, ἀπέχει ἀπὸ τὴν θεοπτία καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν Θεὸ συναναστροφὴ τόσο πολὺ, ὅσο ἀπέχει ἡ κτῆσις ἀπὸ τὴν γνῶσι. Τὸ νὰ λέγη κανεὶς κάτι περὶ Θεοῦ καὶ νὰ συναντᾷ τὸν Θεό, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο· διότι ἐκεῖνο, τὸ νὰ λέγη, καὶ λόγο χρειάζεται, δηλαδὴ τοῦτον τὸν προφερόμενο, ἴσως δὲ καὶ τὴν τέχνη γι' αὐτόν, ἂν δὲν πρόκειται νὰ ἔχη κανεὶς μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ χρησιμοποιεῖ καὶ νὰ διαδίδῃ τὴν γνῶσι· χρειάζεται ἐπίσης συλλογισμοὺς κάθε εἶδους καὶ ἀποδείξεις καὶ κοσμικὰ παραδείγματα, τῶν ὁποίων τὸ σύνολο ἢ τὸ περισσότερο μέρος συγκεντρώνεται ἀπὸ τὴν ὄρασι καὶ τὴν ἀκοή, καὶ τὰ ὁποῖα συνδέονται στενὰ μετὰ τοὺς συναναστρεφόμενους σ' αὐτόν τὸν κόσμον καὶ θὰ μπορούσε βέβαια ν' ἀποκτηθῇ καὶ ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν εἶναι τελείως καθαρμένοι στὸν βίον καὶ τὴν ψυχὴν. Τὸ νὰ συναντηθῶμε ὅμως πραγματικὰ μετὰ τὸν Θεὸ εἶναι ἀδύνατον, ἂν πλὴν τῆς καθάρσεως δὲν βγοῦμε ἔξω ἢ μάλλον ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἐγκαταλείποντας κάθε τι τὸ αἰσθητὸ μαζὶ

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

[51.] Εἰ δὲ καὶ ἡ μεταφυσικὴ ἐπιστήμη (τὴν ὁποῖαν οἱ Ἕλληνες πρώτην φιλοσοφίαν ὠνόμασαν, μετὰ τὸ νὰ μὴν ἤξευραν ἄλλο εἶδος θεωρίας ὑψηλότερον), εἰ δὲ λέγω καὶ ἡ μεταφυσικὴ καταγίνεται εἰς τοὺς περὶ Θεοῦ λόγους, καὶ φιλοσοφεῖ διὰ τὰ ὅλως αὔλα καὶ νοερά, πλὴν καὶ αὐτή, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εὐρίσκη τὴν ἀλήθειαν, ὅμως πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὴν θεοπτίαν, ἥτοι τὴν τοῦ Θεοῦ θεωρίαν· καὶ τόσον εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν συνομιλίαν τοῦ Θεοῦ, ὅσον εἶναι μακρὰν καὶ τὸ νὰ ἤξεύρη κανεὶς ἓνα πράγμα ἀπὸ τὸ νὰ τὸ ἔχη. Ἄλλο γὰρ εἶναι νὰ λαλῇ τινὰς διὰ τὸν Θεὸν καὶ ἄλλο τὸ νὰ συνομιλῇ μετὰ τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ εἰς τὸ νὰ λαλῇ τινὰς διὰ τὸν Θεόν, χρειάζεται καὶ λόγον προφορικὸν καὶ τέχνην τοῦ λέγειν διὰ τὸ νὰ μεταδίδῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν γνῶσιν καὶ τέχνην διαφόρων συλλογισμῶν καὶ ἀποδείξεων ἀναγκαίως, καὶ παραδείγματα κοσμικὰ, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον συναθροίζονται ἀπὸ τὴν ὄρασιν καὶ ἀκοήν. Καὶ διὰ τὸ εἰπῶ μετὰ τὴν νομίαν, ἡ τοιαύτη Θεολογία ἀσχολεῖται εἰς τούτου τοῦ κόσμου τὰ πράγματα καὶ ἡμποροῦν νὰ τὰ ἔχουν καὶ οἱ σοφοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, κἄν καὶ εἶναι ἀκάθαρτοι κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωὴν. Μὰ τὸ νὰ συνομιλῇ τινὰς μετὰ τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἐνωθῇ κατὰ ἀλήθειαν εἶναι ἀδύνατον ἀνίσως δὲν καθαρισθῇ πρῶτον ἀπὸ τὰ πάθη· καὶ μετὰ τὴν κάθαρσιν νὰ γένη ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του, ἢ

Πρωτότυπον

σιν ἀγνοίας, ταῦτόν δ' εἰπεῖν τῆς ὑπὲρ πᾶν εἶδος τῆς πολυθρυλήτου φιλοσοφίας εἶπερ τῆς κατ' ἐκείνην διαφερούσης μοίρας τέλος ἢ γνώσις ἐστίν.

52. Τοῦτο τοίνυν ἡ Παρθένος ζητοῦσα (καὶ γὰρ ἀναγκαιότατον πρέσβεισι συντυχεῖν ἐκείνοισ, πρὸς οὓς ἡ πρεσβεία), τὴν ἱερὰν ἡσυχίαν εὐρίσκει χειραγωγόν· ἡσυχίαν τὴν νοῦ καὶ κόσμου στάσιν, τὴν λήθην τῶν κάτω, τὴν μύησιν τῶν ἄνω, τὴν τῶν νοημάτων ἐπὶ τὸ κρείττον ἀπόθεσιν· αὕτη πρᾶξις ὡς ἀληθῶς, ἐπίβασις τῆς ὡς ἀληθῶς θεωρίας ἢ θεοπτίας, εἰπεῖν οἰκειότερον, ἢ μόνη δείγμα τῆς ὡς ἀληθῶς εὐεκτούσης ψυχῆς· ἀρετὴ μὲν γὰρ ἄλλη πᾶσα οἷον φάρμακον ἀλεξιτήριόν ἐστι πρὸς τὰς ἀσθενείας τῆς ψυχῆς καὶ τὰ κατεφρίζωμένα ὑπὸ ραθυμίας πονηρὰ παθήματα, θεωρία δέ ἐστι τῆς ὑγιαινούσης ὁ καρπός, οἷον τι τέλος οὖσα καὶ εἶδος θεουργόν· δι' αὐτῆς γὰρ θεοποιεῖται ἄνθρωπος, οὐ τῆς ἀπὸ τῶν λόγων

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

μὲ τὴν αἴσθησι καὶ ὑπερυψωνόμενοι ἀπὸ λογισμοὺς καὶ συλλογισμοὺς καὶ κάθε γνῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν διάνοια, παραδιδόμενοι δὲ πλήρως στὴν κατὰ νοερά αἴσθησι ἐνέργεια, τὴν ὁποία ὁ Σολομῶν προσωνόμασε θεία αἴσθησι⁶⁷, καὶ ἐπιτυγχάνοντας τὴν ὑπεράνω τῆς γνώσεως ἄγνοια, δηλαδὴ τῆς ἐπάνω ἀπὸ κάθε εἶδος τῆς πολυθρυλήτης φιλοσοφίας, ἂν βέβαια τέλος τῆς κατὰ τὴν φιλοσοφία ἐκείνη ἐξαιρετικῆς μοίρας εἶναι ἢ γνῶσις⁶⁸.

52. Τοῦτο λοιπὸν ζητώντας ἡ παρθένος (διότι ἦταν ἀναγκαιότατο νὰ συναντηθῇ μ' ἐκείνους τοὺς πρέσβεις πρὸς τοὺς ὁποίους ἐγίνετο ἡ πρεσβεία)^{68α}, εὐρίσκει χειραγωγία τὴν ἱερὰ ἡσυχία· ἡσυχία, τὴν στάσι τοῦ νοῦ καὶ τοῦ κόσμου, τὴν λησμονιὰ τῶν κάτω, τὴν μύησι τῶν ἄνω, τὴν ἀπόθεσι τῶν νοημάτων πρὸς τὸ καλύτερο· αὕτη εἶναι πραγματικὰ πρᾶξις, πραγματικὰ ἐπίβασις τῆς θεωρίας ἢ, γιὰ νὰ εἰποῦμε καταλληλότερα, θεωρίας, ἢ ὁποία μόνη εἶναι δεῖγμα τῆς ἀληθινὰ ὑγιοῦς ψυχῆς. Διότι ἢ μὲν ἄλλη ἀρετὴ εἶναι ὅλη σὰν ἀλεξιτήριο φάρμακο γιὰ τὶς ἀσθένειες τῆς ψυχῆς καὶ τὰ ριζωμένα σ' αὐτὴν ἀπὸ ραθυμία πονηρὰ παθήματα, καρπὸς δὲ τῆς ὑγιοῦς ψυχῆς εἶναι

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

μᾶλλον εἰπεῖν ν' ἀναβῆ ὑπεράνω ἀπὸ τὸ εἶναι του· νὰ ἀφίση κάτω ὅλα τὰ αἰσθητὰ ὁμοῦ καὶ τὴν αἴσθησιν, νὰ γένη ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς συλλογισμοὺς καὶ ἀπὸ κάθε γνῶσιν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν διάνοιαν, καὶ ὅλως δι' ὅλου νὰ γένη τῆς κατ' αἴσθησιν νοεράς ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν ὁ Σολομῶν θείαν αἴσθησιν προσωνόμασε· καὶ ἔτσι ἀπὸ αὐτὰ ὅλα ὕστερα νὰ ἐπιτύχη τὴν ὑπὲρ πᾶσαν γνῶσιν ἀγνωσίαν, ταῦτόν εἰπεῖν νὰ γένη ἀνώτερος ἀπὸ κάθε εἶδος τῆς πολυθρυλήτου τῶν ἀνθρώπων σοφίας, ὡσὰν ὅπου τῆς μὲν ἀνθρωπίνης σοφίας τὸ τέλος εἶναι ἢ γνῶσις, τῆς δὲ θείας σοφίας εἶναι ἢ ἀγνωσία.

[52.] Αὐτὸ λοιπὸν –τὸ νὰ συνομιλήσῃ καὶ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν Θεὸν– ἢ Παρθένος ζητοῦσα (ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τοὺς μεσίτας νὰ συνομιλήσουν εἰς τοὺς μεσιτευομένους αὐθέντας), εὐρίσκει εἰς τοῦτο συμβοθὸν τὴν ἡσυχίαν· ἡσυχίαν τὴν στάσιν τοῦ νοῦ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, τὴν ἀλησμονησίαν τῶν γηϊνῶν καὶ μαθήτριαν τῶν οὐρανίων· τὴν ἀποθησαύρισιν τῶν πνευματικῶν νοημάτων. Αὕτη ἢ ἡσυχία τοῦ νοῦ εἶναι μία πρᾶξις, ἢ τις ἀληθῶς γίνεται ἐπίβασις τῆς ἀληθοῦς θεωρίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν θεοπτίας· ἢ ὁποία θεοπτία εἶναι μία μοναχὴ ἀπόδειξις τῆς ὑγιαινούσης ψυχῆς. Διότι κάθε ἄλλη ἀρετὴ εἶναι ὡσὰν ἓνα ἰατρικὸν εἰς τὰς ἀσθενείας τῆς ψυχῆς καὶ εἰς τὰ πονηρὰ πάθη ὅπου

Πρωτότυπον

ἢ τῆς τῶν ὀρωμένων στοχαστικῆς ἀναλογίας, ἄπαγε (χαμαίζηλος γὰρ αὕτη καὶ ἀνθρωπίνη), ἀλλὰ τῆς ἀπὸ τῆς καθ' ἡσυχίαν ἀγωγῆς· ὅτι δι' αὐτῆς ἀπολυόμεθα τῶν κάτω καὶ συννεύομεν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ καθάπερ ἐν ὑπερώῳ τοῦ βίου νυκτὸς καὶ ἡμέρας εὐχαῖς καὶ δεήσεσι προσκαρτεροῦντες θίγομέν πως τῆς ἀθίκτου καὶ μακαρίας φύσεως ἐκείνης.

53. *Καὶ οὕτως αὐτοῖς ἀνακραθέντος ἀπορρήτως τοῦ ὑπὲρ αἴσθησιν καὶ νοῦν φωτός, ἐν ἑαυτοῖς ὡς ἐν ἐσόπτρῳ θεωροῦσι τὸν Θεὸν οἱ τὴν καρδίαν δι' ἱερᾶς ἡσυχίας καθαρθέντες. Ἦς σύντομος ἀπόδειξις, ὡς λυσιτελεστάτη καὶ Θεῷ συνιστάσα τοὺς χρωμένους μᾶλλον παντός, ἢ ἐξ ἀπαλῶν, ὡς εἰπεῖν, ὀνύχων ταύτη συγγεγεννημένη Παρθένος αὕτη· μόνη γὰρ ἀπάντων ἐξ οὕτω πάνυ παιδὸς ὑπερφυῶς ἡσυχάσασα, μόνη πάντων θεάνθρωπον Λόγον ἀπειράνδρως ἐκυοφόρησεν.*

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

ἡ θεωρία σὰν θεωροῦν τέλος καὶ εἶδος. Δι' αὐτῆς τῆς θεωρίας θεοποιεῖται ὁ ἄνθρωπος, ὄχι διὰ τῆς στοχαστικῆς ἀναλογίας ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ ἀπὸ τὰ ὀρώμενα, κάθε ἄλλο (διότι αὕτη εἶναι χαμαίζηλη καὶ ἀνθρώπινη), ἀλλὰ διὰ τῆς παιδείας ἀπὸ τὴν ἡσυχία· διότι δι' αὐτῆς ἀπολυόμεσθε ἀπὸ τὰ κάτω καὶ στρέφομε πρὸς τὸν Θεὸ καί, σὰν νὰ ἐπιδιδώμασθε στὸ ὑπερῶ τοῦ βίου νύκτα καὶ ἡμέρα σὲ εὐχῆς καὶ δεήσεις, ἐγγίζομε κάπως ἐκείνη τὴν ἄθικτη καὶ μακαρία φύσι.

53. Κι' ἔτσι ὅσοι ἔχουν καθαρῆ στὴν καρδίᾳ διὰ τῆς ἱερᾶς ἡσυχίας, ἀφοῦ ἀνακραθῆ με αὐτοὺς ἀπορρήτως τὸ ἐπάνω ἀπὸ αἴσθησι καὶ νοῦ φῶς, θεωροῦν μέσα τοὺς τὸν Θεὸ σὰν σὲ ἔσοπτρο. Σύντομη ἀπόδειξη αὐτῆς, πὺ προσφέρει μεγάλη ὠφέλεια καὶ συνιστᾶ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο στὸν Θεὸ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκη, εἶναι αὕτη ἡ Παρθένος πὺ ἐπιδόθηκε σ' αὐτὴν ἀπὸ βρεφικῆ, θὰ ἐλέγαμε, ἡλικία· διότι μόνη αὕτη ἀπὸ ὄλους, ἀφοῦ ἡσύχασε ὑπερφυῶς ἀπὸ τόσο μικρῆ, μόνη ἀπὸ ὄλους ἐκυοφόρησε ἀπειράνδρως θεάνθρωπο Λόγο.

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

ἐρριζώθησαν εἰς αὐτὴν. Ἡ δὲ θεωρία εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ψυχῆς τῆς ὑγιοῦς, καὶ τὸ σκοπιμώτατον τέλος καὶ ἡ θεοποιὸς ἀρετή, διὰ μέσου τῆς ὁποίας θεοποιεῖται ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὄχι διὰ μέσου τῆς ἐξωτερικῆς φιλοσοφίας, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ τὴν ἀναλογίαν τῶν ὀρωμένων κτισμάτων· μὴ γένοιτο, ἡ τοιαύτη γὰρ φιλοσοφία εἶναι γῆϊνος καὶ ταπεινῆ, ἀλλὰ διὰ μέσου, ὡς εἶπον, τῆς ἐν ἡσυχίᾳ μελέτης καὶ θεωρίας. Ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῆς χωρίζεται τινὰς ἀπὸ τὰ γῆϊνα, καὶ ἐνώνεται με τὸν Θεόν· διὰ μέσου αὐτῆς προσκαρτερεῖ πάντοτε εἰς προσευχὰς καὶ δεήσεις, ὡσὰν ἐπάνω ἐν ὑπερώ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ πλησιάζει τρόπον τινὰ εἰς τὴν ἀπλησίαστον ἐκείνην καὶ μακαρίαν τοῦ Θεοῦ φύσιν.

[53.] Ἀφοῦ δὲ ἐνωθῆ ἀπορρήτως καὶ συγκερασθῆ εἰς τὸ τοιοῦτον ὑπὲρ αἴσθησιν καὶ νοῦν τοῦ Θεοῦ φῶς, τότε αὐτὸς ὡς καθαρῖσας τὴν καρδίαν με τὴν ἡσυχίαν βλέπει εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὡσὰν εἰς καθαρῶτατον καθρέπτην τὸν Θεόν. Τοιαύτης κατὰ νοῦν ἡσυχίας παράδειγμα σύντομον καὶ ὠφελιμώτατον ἀπὸ κάθε ἄλλο ἐστάθη ἡ Παρθένος αὕτη, ἥτις ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἠνώθη με τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἱερᾶς ἡσυχίας. Ἐπειδὴ μοναχῆ αὕτη ἀπὸ ὄλους ἀπὸ τόσον μικρὸν παιδίον ὑπὲρ φύσιν ἡσύχασε, καὶ μοναχῆ αὕτη τὸν Θεάνθρωπον Λόγον ἀπειράνδρως ἐκυοφόρησε.

Πρωτότυπον

54. Ἄλλὰ γὰρ μικρὸν ἀναληπτέον τὸν λόγον, ἢν' εὐληπτον τοῖς ἔχουσιν ὦτα γένοιτο τὸ μέγα τοῦτο θεώρημα. Ἐγὼ τὸν τρόπον ἐκείνον τῶν ἐγκωμίων ἄγαμαι, ὃς καὶ τοὺς ἀκρωμένους ὀνίνησι τὴν σωτήριον ἀνακαλύπτων ὁδὸν· κἂν δυσξύμβλητον ὃν τυγχάνη τι τῶν λεγομένων καὶ τῷ μετεώρῳ τῆς διανοίας οὐ βραδίως ληπτὸν, οὐκ ἔξω ρίπτειν οἴομαι τῆς ἱερᾶς αὐλῆς· ἐπεὶ μηδὲ τὴν πρὸς τὴν ζωὴν ἀπάγουσαν ἐκκλίνομεν ὅτι στενὴ καὶ δυσχερὴς ἀνύσαι. Δεῦρ' ἴτε τοίνυν, ὦ γενναῖοι, ὅσοι μὴ τοῦ δυσπορίστου χρυσοῦ τὸν χοῦν ὡς εὐπόριστον προτίθεσθε, καὶ τὸν νοῦν ἕκαστος εἰς ἑαυτὸν συναγαγόντες, ὡσπερ οἱ διὰ στενωπῶν ἰόντες τὰ ἱμάτια, πρὸς τὸ μέγεθος τῆς διανοίας συντόνως ἐπάρατε· καὶ γὰρ οὐδέ τὰ τῶν ἀναβαθμῶν ὑψοῦ ταύτης αἰρομένης τοῖς ἰλυσπωμένοις βάσιμα. Τῶν μέντοι προσύλων ἀπαναστήσαντες τὸν νοῦν καὶ τῷ ἐν ἀγίοις ἀδύτοις θεοειδεστάτῳ βίῳ τῆς Θεομήτορος ἐμμελετᾶν ἀναπεισθέντες, πρὸς τῷ συνιέναι τι τῶν ἐκεῖ καὶ ζηλοῦν εἰς δύναμιν προθυμηθέντες, τάχ' ἂν οὐκ εἰς μακρὰν τὸ μακαριστὸν ἐκεῖνο λήμμα σχολήτε τῶν κεκαθαρμένων τὴν καρδίαν, ὡς ἀθανάτου κόσμου γέρα φύσεως ἀοράτως καθορᾶν.

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

54. Ἄλλὰ ἄς πάρωμε πάλι τὴν σειρά τοῦ λόγου, γιὰ νὰ γίνῃ εὐληπτο τὸ μέγα τοῦτο θεώρημα ἀπὸ ὅσους ἔχουν αὐτιά. Ἐγὼ ἐκτιμῶ ἐκεῖνον τὸν τρόπο τῶν ἐγκωμίων, ὁ ὁποῖος ὠφελεῖ τοὺς ἀκροατὰς δεικνύοντας τὴν σωτήρια ὁδὸ· καὶ ἂν τύχη δυσνόητο κάποιο ἀπὸ τὰ λεγόμενα καὶ δύσληπτο ἀπὸ τὴν ἐπιπολαία διάνοια, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸ ρίπτωμε ἔξω ἀπὸ τὴν ἱερὰ αὐλή, ἀφοῦ οὔτε τὴν ὁδὸ πού ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ζωὴ δὲν τὴν ἀποφεύγομε, διότι εἶναι στενὴ καὶ δύσκολη στὴν βάδισι⁶⁹. Ἐμπρὸς λοιπόν, ὦ γενναῖοι, ὅσοι δὲν προτιμᾶτε ἀπὸ τὸν δυσκολοπόριστο χρυσὸ τὸ χῶμα ὡς εὐπόριστο, συνάγοντας ὁ καθένας τὸν νοῦ του στὸν ἑαυτό του, ὅπως περιμαζεύουν τὰ ἐνδύματα ὅσοι βαδίζουν ἀνάμεσα σὲ στενωπούς, ἀνυψωθῆτε ἐντόνως πρὸς τὸ μέγεθος τῆς διανοίας· διότι ὅταν αὐτὴ ὑψώνεται ψηλὰ δὲν εἶναι οὔτε οἱ σκαλωσιές βάσιμες γι' αὐτοὺς πού στριφογυρίζουν^{69α}. Ὅταν ὅμως ἀνυψώσετε τὸν νοῦ ἀπὸ τὰ ὑλικά καὶ ἀποφασίσετε ν' ἀσχοληθῆτε μὲ τὸν θεοειδέστατο βίο τῆς Θεομήτορος στὰ ἅγια ἄδυστα, ἔχοντας τὴν ἐπιθυμία νὰ καταλάβετε κάτι ἀπὸ τὰ ἐκεῖ καὶ νὰ τὸ ζηλεύσετε κατὰ δύναμι, ἴσως σύντομα θὰ μπορούσατε νὰ πάρετε ἐκεῖνο τὸ μακαριστὸ δῶρο τῶν καθαρμένων στὴν καρδία, ὥστε νὰ θεωρῆτε ἀοράτως τὶς τιμὲς τῆς φύσεως τοῦ ἀθανάτου κόσμου.

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

[54.] Πρέπει ὅμως νὰ ἀναβιβάσωμε τὸν λόγον μας ὀλίγον ἀνωτέρω, διὰ νὰ γένη εὐληπτον εἰς τοὺς ἀκροατὰς τὸ μέγα τοῦτο θεώρημα ὅπου θέλω δινηθῶ. Ἐγὼ ἐπαινῶ τὸν τρόπον ἐκείνον τῶν ἐγκωμίων, ὁ ὁποῖος, ὄχι μόνον ἐγκωμιάζει, ἀλλὰ καὶ ὠφελεῖ τοὺς ἀκροατὰς, φανερώνοντας εἰς αὐτοὺς τὴν στράταν τῆς σωτηρίας. Καὶ ἂν καὶ νὰ εἶναι κανένα δυσκολονόητον ἀπὸ τὰ λεγόμενα, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀπορρίπτωμε· διατὶ μήτε τὴν στράταν τῆς ζωῆς ἀποφεύγομε καὶ μὲ ὅλον ὅπου αὐτὴ εἶναι δύσκολος καὶ στενὴ. Ἐλᾶτε λοιπόν, ὦ ἀνδρειωμένοι εἰς τὸν νοῦν, ὅσοι δὲν προτιμᾶτε τὸ εὐκολοαπόκτητον κῶμα, ἀπὸ τὸ δυσκολεύρετον χρυσάφι, καὶ ἄς συμμαζώξῃ καθένας σας τὸν νοῦν του εἰς τὸν ἑαυτόν του, καθὼς μαζώνουσι τὰ ροῦχα τοὺς ἐκεῖνοι ὅπου ἔχουν νὰ ἀπεράσουν ἀπὸ δρόμους στενοῦς· καὶ ὅλοι μὲ προθυμίαν ἀσπκώσατε τὸν νοῦν σας εἰς τὸ ὕψος τῶν νοημάτων. Ἐπειδὴ οἱ ὑψηλοὶ ἀναβαθμοὶ ἐπάνω εἰς τοὺς ὁποίους ἀναβαίνει ἡ Θεοτόκος εἶναι παντελῶς ἄβατοι εἰς τοὺς γνῖνόφρονας. Ἐὰν γὰρ ἀσπκώσατε τὸν νοῦν σας ἀπὸ τὰ γηῖνα, καὶ μελετᾶτε πάντοτε εἰς τὴν θεοειδῆ ζωὴν, ὅπου ἐπέρασεν ἡ Θεοτόκος εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ βάλητε προθυμίαν διὰ νὰ καταλάβητε ἐν ταυτῷ κανένα ἀπὸ τὰ ἐκεῖσε θεῖα μυστήρια καὶ οὐρανόφρονα νοήματα, καὶ νὰ τὰ μιμηθῆτε, ἴσως μετ' ὀλίγον διάστημα ἠθέλατε ἀποκτήσει τὴν

Πρωτότυπον

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

μακαρίαν ἐκείνην ἀπόλαυσιν τῶν καθαρῶν τῆ καρδία, καὶ νὰ βλέπετε ἀοράτως τὰ ἀγαθὰ τοῦ μέλλοντος ἐκείνου αἰῶνος.

55. Ἄνθρωπος γάρ, ὁ μείζων οὗτος ἐν μικρῷ κόσμῳ, ἢ συνδρομῇ τοῦ παντός, ἢ ἀνακεφαλαίωσις τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων, διὸ καὶ παρήχθη πάντων ὑστατος, ὥσπερ ἡμεῖς ἐν λόγοις τοὺς ἐπιλόγους ποιούμεν· οἶονεὶ γάρ τι σύγγραμμα τὸ πᾶν τοῦτο φαίη τις ἂν αὐθυποστάτου Λόγου· οὗτος τοίνυν ὁ ἄνθρωπος νοῦν τε καὶ αἴσθησιν εἰς ἐν συναθροίσας κρείττονί τινι σοφία τοῦ μιγνύντος τὰ ἄμικτα, μέσοις οἷον συνδέσμοις γνησιωτάτοις τῶν ἄκρων χρῆται φαντασία καὶ δόξη καὶ διανοία· καθάπερ ἐπὶ τῆς τετρακτύος τῶν αἰσθητῶν τοῦ περὶ ἡμᾶς τοῦδε κόσμου στοιχείων ἀήρ μεσιτεύει πυρὸς καὶ ὕδατος, τὸ δὲ πάλιν ἀέρος καὶ γῆς, καὶ οὕτω συνδέεται τὰ ἐναντία καὶ τὰ μαχόμενα σπένδεται, τὰς κατ' ἀλλήλων ἀμυντηρίους δυνάμεις μηδαμῶς ἀποθέμενα. Οὕτως ὁ μέγας τῷ ποσῷ κόσμος, οὕτως ὁ μέγας τῷ ἀξιώματι. Τῷ μὲν γὰρ τρῶπι κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις, ὑπερέχει δὲ ἐκείνος μὲν τῷ μεγέθει, οὗτος δὲ τῇ συνέσει· καὶ σύνεισιν ἄτερος ἐντεθησαυρισμένος θατέρω, καθάπερ ἐν οἰκίᾳ μεγάλῃ πολυόλβον τι χρῆμα πολλῷ τῷ μέτρῳ τοῦ περιέχοντος ὀλβιώτερον· καὶ οἶον ἐν βασιλείοις (οὐ βασιλεύς μὲν, τοῦτο

55. Ὁ ἄνθρωπος δηλαδή, ὁ μέγας αὐτὸς μέσα σὲ μικρὸ κόσμῳ, ἢ συνδρομῇ τοῦ παντός, ἢ ἀνακεφαλαίωσις τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ, πού γι' αὐτὸ καὶ παρήχθηκε τελευταῖος ἀπὸ ὅλα, ὅπως κάμομε ἐμεῖς τοὺς ἐπιλόγους στὶς ὁμιλίες, διότι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ θεωρήσῃ τὸ σύμπαν τοῦτο σὰν κάποιον σύγγραμμα τοῦ αὐθυποστάτου Λόγου· αὐτὸς λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ συνᾶθροισε σὲ ἓνα νοῦ καὶ αἴσθησι μὲ τὴν ἀνώτερη σοφία τοῦ ἀναμιγνύοντος τὰ ἄμικτα, χρησιμοποιεῖ τὴν φαντασία καὶ τὴν δόξα καὶ τὴν διάνοια ὡς μεσαῖα, σὰν γνησιωτάτους συνδέσμους τῶν ἄκρων, ὅπως σ' αὐτὴν τὴν τετράδα τῶν αἰσθητῶν στοιχείων τούτου τοῦ γύρω μας κόσμου ὁ ἀήρ μεσιτεύει ἀνάμεσα στὸ πῦρ καὶ στὸ ὕδωρ, αὐτὸ τὸ τελευταῖο δὲ πάλι ἀνάμεσα στὸν ἀέρα καὶ τὴν γῆ, κι' ἔτσι συνδέονται τὰ ἀντίθετα καὶ τὰ μαχόμενα συνθηκολογοῦν, χωρὶς νὰ ἀποθέσουν τίς ἐπιθετικὲς ἐναντίον ἀλλήλων δυνάμεις. Ἔτσι εἶναι ὁ μέγας κατὰ τὴν ποσότητα κόσμος, ἔτσι εἶναι ὁ μέγας κατὰ τὸ ἀξίωμα. Διότι κατὰ μὲν τὸν τρόπο ἐπικοινωνοῦν πρὸς ἀλλήλους, ὑπερέχει δὲ ἐκεῖ-

[55.] Ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ εἶναι ὡς ἓνας μέγας κόσμος εἰς ἓνα μικρὸν ἄτομον· ἢ συνᾶθροισις ὅλου τοῦ παντός· ἢ ἀνακεφαλαίωσις τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων διὰ τὴν ὁποῖαν αἰτίαν καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλα ἐγένετο, καθὼς ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ κάμνωμεν τὰς ἀνακεφαλαιώσεις εἰς τοὺς ἐπιλόγους ὕστερα ἀπὸ τοὺς ρητορικὸς λόγους· τρόπον γὰρ τινὰ ὅλος οὗτος ὁ κόσμος παρομοιάζει μὲ ἓνα λόγον καὶ σύγγραμμα ἐνὸς αὐθυποστάτου Λόγου· ὁ ἄνθρωπος λέγω, ἔχει δύο ἐναντίας δυνάμεις, τὸν νοῦν καὶ τὴν αἴσθησιν, ἠνωμένας μὲ σοφίαν ἀπόρρητον τοῦ Δημιουργοῦ, ὅστις ἐνώνει τὰ φύσει ἀκοινώνητα πράγματα. Τὰς δὲ ἄλλας δυνάμεις τῆς ψυχῆς, τὴν διάνοιαν, τὴν δόξαν καὶ τὴν φαντασίαν τὰς μεταχειρίζεται ὡσὰν συνδέσμους διὰ νὰ ἐνώσῃ αὐτὰ τὰ δύο ἄκρα ἐναντία ὁποῦ εἶπομεν, ἥτοι τὸν νοῦν καὶ τὴν αἴσθησιν· καθὼς βλέπομεν καὶ εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα [στοιχεῖα] τοῦ κόσμου, πῶς ἀνάμεσα εἰς τὴν φωτίαν καὶ τὸ νερὸν εἶναι ὁ ἀέρας, καὶ ἀνάμεσα εἰς τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα εἶναι τὸ νερὸν, καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐνώνονται ἐκεῖνα ὁποῦ εἶναι ἐναντία.

Πρωτότυπον

γὰρ ἀπολώλεκεν), ἀλλὰ βασιλείος τις σκευὴ ποικίλη καὶ πολυτάλαντος, τὰ μὲν γὰρ μεγίστοις λίθοις, ἀλλ' εὐώνοις καὶ τοῖς τυχοῦσιν, ἢ δὲ σμικροῖς, ἀλλὰ δυσπορίστοις καὶ πολυτιμήτοις ἐσκεύασται.

56. Πόσον οὐρανοῦ κρείττων νοῦς, ὃς εἰκὼν τέ ἐστὶ Θεοῦ καὶ Θεὸν οἶδε καὶ μόνος τῶν ἐγκοσμίων Θεός, εἰ βούλεται, γίνεται, συναφέρων τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως; Πόσον αἰσθησις διενήνοχε γῆς, ἢ μὴ μόνον μέτρων καὶ πηλικότητος καὶ ποιότητων ποικίλων ταύτης ἀντιλαμβάνεται, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν οὐρανίων ἤψατο τῇ γνώσει σφαιρῶν καὶ κινήσεων ἤσθετο διαφόρων καὶ πολυσχῆμους τάχα δέ

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

νος μὲν κατὰ τὸ μέγεθος, τοῦτος δὲ κατὰ τὴν σύνεσι· καὶ συνυπάρχουν ὁ ἕνας ἐνθι-σαυρισμένος στὸν ἄλλον, ὅπως σὲ μεγάλη οἰκία ἕνα πολύτιμο πρᾶγμα κατὰ πολὺ πολυτιμότερο ἀπὸ τὸ περιέχον· καὶ ὅπως στ' ἀνάκτορα (ὄχι βέβαια βασιλεῖς, διότι τοῦτο, φεῦ, ἔχει χαθῆ, ἀλλὰ)^{69β} βασιλικὴ σκευὴ⁷⁰ ποικίλη καὶ πολυτιμοτάτη, διότι τὰ μὲν ἀνάκτορα εἶναι κατασκευασμένα μὲ μεγάλους λίθους, ἀλλὰ εὐκολοαγόραστους καὶ ἀπὸ τοὺς τυχόντας, ἢ δὲ σκευὴ εἶναι καμωμένη μὲ μικροὺς καὶ δυσκολοευρέτους καὶ πολυτίμους λίθους.

56. Πόσο ἀνώτερος τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ γνωρίζει τὸν Θεὸ καὶ μόνος ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια γίνεται θεός, ἂν θέλη, συνανυψώνοντας τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως; Πόσο διαφέρει ἢ αἰσθησις ἀπὸ τὴν γῆ, ἢ ὁποῖα ὄχι μόνον ἀντιλαμβάνεται τὰ μέτρα καὶ τὰ μεγέθη καὶ τίς ποικίλες ποιότητές της, ἀλλ' ἤδη ἤγγισε καὶ τίς οὐράνιες σφαῖρες μὲ

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

Ἔτσι συνίσταται ὁ μέγας κατὰ τὴν ποσότητα κόσμος, καὶ ἔτσι συνίσταται ὁ μέγας κατὰ τὸ ἀξίωμα κόσμος, ἥτοι ὁ ἄνθρωπος. Καὶ οἱ δύο γὰρ οὗτοι κόσμοι κατὰ τοῦτο ὁμοιάζουσι μεταξύ των· πλὴν ὁ μὲν κόσμος ὑπερέχει τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ μέγεθος· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὑπερέχει τοῦ κόσμου κατὰ τὴν σύνεσιν. Εὐρίσκεται δὲ ὁ ἕνας, ἥτοι ὁ ἄνθρωπος, θησαυρισμένος μέσα εἰς τὸν ἄλλον· καθὼς λόγου κάριν καὶ εἰς μίαν οἰκίαν· ἢ ὡσὰν μέσα εἰς βασιλικά παλάτια νὰ εὐρίσκεται, ὄχι βασιλεὺς (διατὶ τοῦτο, φεῦ! τὸ ἀξίωμα τὸ ἔχασε [ὁ ἄνθρωπος] διὰ τὴν παρακοήν), ἀλλὰ ἕνα φόρεμα βασιλικὸν ὠραιοπλούμιστον καὶ πολυέξοδον. Ἐπειδὴ, τὰ μὲν βασιλικά παλάτια εἶναι κτισμένα ἀπὸ πέτρας νὰ μεγάλας, μὰ εὐκολοαγοράστους καὶ ὀλιγοτιμήτους, ἀλλὰ τὸ βασιλικὸν φόρεμα εἶναι κατασκευασμένον ἀπὸ λιθαράκια νὰ μικρά, μὰ πολύτιμα καὶ δυσεύρετα.

[56.] Καὶ τρόπον τινά, ὁ μὲν νοῦς παρομοιάζει μὲ τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ κόσμου ὅπου εἶναι ὁ οὐρανός, ἢ δὲ αἰσθησις μὲ τὸ κατώτερον μέρος ὅπου εἶναι ἡ γῆ, ἢ δὲ διάνοια, ἢ δόξα καὶ ἡ φαντασία παρομοιάζουν μὲ τὰ ἀναμεταξὺ στοιχεῖα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· ὄχι δὲ μόνον παρομοιάζουν ἀλλὰ καὶ ὑπερέχουν ἀπὸ αὐτά. Πόσον εἶναι ὁ νοῦς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν μεγαλύτερος, ὁ ὁποῖος εἶ-

Πρωτότυπον

καὶ πολυσημάντους συνόδους ἀστέρων ἔγνω καὶ διαστάσεις, κἀντεῦθεν ταῖς αἰθερίαις ἐπιστήμαις, ἔν' οὕτως εἶπω, τὴν ἀρχὴν ἐχαρίσατο; Καὶ τὰ μεταξὺ δ' οὐρανοῦ καὶ γῆς τῶν ἐν μεθορίῳ νοῦ καὶ αἰσθήσεως ἤττω κατὰ τὴν ἀξίαν ἐστί, λόγοις ἀναλογίας ὄντα ταῦτά καὶ τοῖς περιέχουσιν ὄγκοις ὅτι μάλιστα διαφέροντα. Δύναμις μὲν οὖν ἄλογός ἐστιν ἡ αἴσθησις, γνωστικὴ καὶ ἀντιληπτικὴ τῶν αἰσθητῶν παρόντων· φαντασία δὲ ἀπὸ ταύτης ἔχει τὴν ἀρχὴν, ἐνεργεῖ δὲ τὰ ἐαυτῆς, καὶ τῶν αἰσθητῶν ἀπόντων· καὶ νοῦς μὲν λέγοιτ' ἄν, ἡ δὲ δίχα τούτων ἐνεργεῖ, παθητικὸς δ' ὅμως ὡς οὐκ ἔξω μεριστῶν. Δόξα δὲ ἡ μὲν ἀπὸ φαντασίας ὀρμωμένη ψῆφος ἄλογός ἐστιν, ἡ δ' ἀπὸ τῆς διανοίας οὐ· πρὸς γὰρ ἀμφοτέρα πέφυκεν ἡ ἔξις αὐτῆ. Διάνοια δὲ λογικὴ μὲν ἐστὶν αἰεί, διεξοδικῶς δὲ πρόεισιν εἰς τὴν μετὰ λόγου δόξαν ἀποτελεωσάσα. Πᾶσαι δ' αὐταὶ δι' ὄργανον πρῶτον συνειστήκασιν καὶ ἐνεργοῦσιν, τοῦ ψυχικοῦ ἐν ἐγκεφάλῳ πνεύματος. Νοῦ δὲ ὄργανον οὐδὲν ἐστὶν, ἀλλ' αὐτοτελής ἐστὶν οὐσία καὶ καθ' ἐαυτὴν οὐσα ἐνεργητικὴ, εἰ καὶ πρὸς τὴν κατὰ διάνοιαν ψυχικὴν τε καὶ ἀνελιγμένην ζωὴν ὑποκαταβιβάζει ἐαυτόν.

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

τὴν γνῶσιν καὶ κατενόησε διάφορες κινήσεις, ἐγνώρισε πολύσχημες καὶ ἴσως πολυσήμαντες συναντήσεις καὶ διαστάσεις ἀστέρων, καὶ ἔτσι ἐχάρισε τὴν ἀρχήν, θὰ ἔλεγα, στὶς αἰθερίες ἐπιστῆμες; Καὶ τὰ ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ τὴν γῆ εἶναι κατώτερα κατὰ τὴν ἀξία ἀπὸ τὰ εὐρισκόμενα στὸ μεθόριο νοῦ καὶ αἰσθήσεως, ἂν καὶ κατὰ τοὺς λόγους ἀναλογίας εἶναι τὰ ἴδια καὶ κατὰ τοὺς περιέχοντας ὄγκους διαφέρουν πάρα πολύ. Ἡ αἴσθησις λοιπὸν εἶναι ἄλογη δύναμις, γνωστικὴ καὶ ἀντιληπτικὴ τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων, ὅταν εἶναι παρόντα, ἡ δὲ φαντασία ἔχει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ αὐτῆν, καὶ ἐνεργεῖ τὰ ἔργα τῆς ἀκόμῃ καὶ ὅταν εἶναι ἀπόντα τὰ αἰσθητά· καὶ νοῦς μὲν θὰ μπορούσε νὰ λεχθῆ [ἡ φαντασία], ἀφοῦ ἐνεργεῖ χωρὶς αὐτά, πού εἶναι ὅμως παθητικὸς, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἔξω τῶν μεριστῶν. Ἡ δόξα ἐξ ἄλλου, ἐκείνη πού προέρχεται ἀπὸ τὴν φαντασία, εἶναι ψῆφος ἄλογος, ἐκείνη δὲ πού προέρχεται ἀπὸ τὴν διάνοιαν, ὅχι· διότι αὐτὴ ἡ ἔξις εἶναι καμωμένη πρὸς ἀμφοτέρα. Ἡ διάνοια εἶναι πάντοτε λογικὴ, προχωρεῖ δὲ βαθμιαίως τελειώνοντας στὴν λογικὴ δόξαν. Ὅλες δὲ αὐτὲς συγκροτήθηκαν καὶ ἐνεργοῦν μὲ πρῶτο ὄργανο τὸ ψυχικὸ πνεῦμα στὸν ἐγκέφαλο. Τοῦ δὲ νοῦ ὄργανο δὲν ὑπάρχει κανένα, ἀλλ' εἶναι αὐτοτελής οὐσία καὶ ἐνεργητικὴ καθ' ἐαυτὴν, ἂν καὶ κατεβάξει τὸν ἑαυτό του πρὸς τὴν κατὰ διάνοιαν ἀναπτυσσόμενη ψυχικὴ ζωή.

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

ναὶ καὶ εἰκῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ γνωρίζει τὸν Θεὸν μόνος ἀπὸ ὅλα τοῦ κόσμου τὰ πράγματα; καὶ ἡμπορεῖ ἂν θελήσῃ νὰ γένη καὶ Θεὸς κατὰ χάριν καὶ ἀναβίβασιν πρὸς τὸν Θεὸν τοῦτο τὸ γεῶδες καὶ ταπεινὸν σῶμα; Πόσον ἡ αἴσθησις διαφέρει ἀπὸ τὴν γῆν, ἡ ὁποία ὄχι μόνον γνωρίζει τὸ διαφορετικὸν μέγεθος καὶ τὰς ποιότητας τῆς γῆς, ἀλλὰ ἀκόμῃ ἀντιλαμβάνεται τοῦ οὐρανοῦ, καὶ βλέπει τὰς διαφορὰς κινήσεις καὶ συνόδους τῶν φωστῆρων καὶ τῶν ἀστέρων καὶ τὰς διαστάσεις ὅπου ἔχουσιν ἀναμεταξύ των· ὥστε ὅπου ἀπὸ αὐτὰς τὰς περιέργους παρατηρήσεις τῆς αἰσθήσεως ἐγίνεν ἡ ἀστρονομικὴ ἐπιστήμη· ἀλλὰ καὶ τὰ μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς στοιχεῖα κατώτερα εἶναι εἰς τὴν ἀξίαν ἀπὸ τῆς δυνάμεις ὅπου εὐρίσκονται ἀνάμεσα εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν αἴσθησιν, ἤτοι ἀπὸ τὴν διάνοιαν, δόξαν καὶ φαντασίαν ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἔχωσιν κάποια ὁμοιότητα μὲ αὐτάς, καὶ νὰ ὑπερέχωσιν κατὰ τὸ μέγεθος. Ἡ αἴσθησις λοιπὸν εἶναι μία ἄλογος δύναμις τῆς ψυχῆς, ὅπου αἰσθάνεται τὰ αἰσθητὰ πράγματα ὅταν εἶναι παρόντα· ἡ δὲ φαντασία ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπὸ τὴν αἴσθησιν, ὅμως κάμνει τὴν ἐνεργειάν τῆς καὶ ὅταν λείπουν τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα, καὶ ἡ ὁποία φαντασία λέγεται νοῦς, ἐπειδὴ χωρὶς τὰ αἰσθητὰ ἐνεργεῖ, ὅμως ὀνομάζεται παθητικὸς νοῦς, διὰ τὸ ἐκεῖνα ὅπου βλέπει τὰ βλέπει μὲ διάστημα καὶ χωριστὰ τὸ καθένα καὶ ὄχι

Πρωτότυπον

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

ἐνοειδῶς καὶ χωρὶς διάστημα· ἡ δὲ δόξα εἶναι δύο λογίων· καὶ ἐκείνη μὲν ἡ δόξα ὅπου γεννᾶται ἄνωθεν ἀπὸ τὴν διάνοιαν εἶναι λογική. Ἡ δὲ διάνοια εἶναι πάντοτε λογική, ὅμως μεταβαίνει καὶ αὐτὴ ἀπὸ ἓνα νόημα εἰς ἄλλο νόημα καὶ πηγαινέει καὶ καταντᾶ κάτω ἀπὸ τὴν λογικὴν δόξαν. Ὅλοι δὲ αὐταὶ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς κάμνουν τὴν ἐνέργειάν των καὶ συστένονται μὲ τὸ μέσον καὶ ὄργανον τοῦ ψυχικοῦ καὶ λεπτοτάτου πνεύματος ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Ὁ νοῦς δὲ μόνον δὲν ἔχει κανένα ὄργανον μὲ τὸ ὁποῖον νὰ ἐνεργῇ, ἀλλὰ εἶναι μία οὐσία τελειοτάτη ἀπὸ λόγου τῆς, καὶ κάμνει τὴν ἐνέργειάν τῆς ἀφ' ἑαυτῆς χωρὶς ὄργανον· ἀγκαλὰ καὶ καταβιβάζει τὴν ἐνέργειάν του κάτω εἰς τὰς κατωτέρας δυνάμεις διὰ τὴν ζωὴν ταύτην τὴν ψυχικὴν καὶ πολυμέριστον, ἧτις κυβερνᾶται μὲ τὴν διάνοιαν.

57. Ἀλλὰ πρὸς τί μοι ταῦτα διήρηται καὶ δειλήπται νῦν; καὶ τίνος ἕνεκα πρῶτον μὲν τῶν τῆς ἀρετῆς εἰδῶν κατάλογον ἐποίησάμην, ἔπειτα τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων; Ὅτι τὰ σπέρματα ἐκείνων ἐντεῦθεν ἐστὶ, καὶ ἐντεῦθεν ἐκεῖνα τὸ εἶναι πάντ' ἐσχήκασιν. Ὡς οὖν ἡ θεόσοφος Παρθένος οὐκ εἶχεν ἐξ ἐκείνων καρποῦσθαι τὴν ἄκραν πρὸς Θεὸν οἰκειότητα, τὰς ψυχικὰς διηρευνᾶτο δυνάμεις, εἴ που περιτύχοι δι' οὐ συνουσίας ἐπιτύχοι Θεοῦ· ὡς

57. Ἀλλὰ γιὰ ποιό λόγο διήρεσα καὶ διέλαβα τώρα αὐτὰ τὰ πράγματα; Καὶ γιὰ ποιό λόγο πρῶτα μὲν ἔκαμα κατάλογο τῶν εἰδῶν τῆς ἀρετῆς, ἔπειτα δὲ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς; Διότι ἀπὸ ἐδῶ εἶναι τὰ σπέρματα ἐκείνων καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἔχουν λάβει ὅλα ἐκεῖνα τὴν ὑπαρξί. Καθὼς λοιπὸν ἡ θεόσοφη Παρθένος δὲν μπορούσε νὰ καρπωθῇ ἀπὸ ἐκεῖνα τὴν ἄκρα οἰκειότητα πρὸς τὸν Θεό, διερευνοῦσε τίς ψυχικὲς δυνάμεις, μὴ

[57.] Ἀλλὰ διὰ ποίαν ἀφορμὴν ἐδιαίρεσα τὰς ψυχικὰς ταύτας δυνάμεις, καὶ διατί τρόπον [πρῶτον] ἀπαρίθμησα τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἀρετῆς, ἔπειτα εἶπον περὶ τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων; ὁ σκοπός μου δὲν ἦτον ἄλλος, παρὰ διὰ νὰ φανερώσω, πὼς τὰ σπέρματα καὶ οἱ ἀρχὲς τῶν ἀρετῶν εἶναι ἀπὸ τὰς ψυχικὰς δυνάμεις καὶ ἀπὸ αὐτὰς κρέμονται καὶ ἔχουσι τὸ εἶναι. Λοιπὸν ἡ Θεόσοφος Παρθένος Μαρία, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὰς ἀρετὰς

Πρωτότυπον

οὐν τὰς μὲν ἀλόγους εὔρε πάντη καὶ ἥκιστα τῶν αἰσθητῶν ἀνανευούσας, δόξαν δὲ καὶ τὴν διάνοιαν, εἰ καὶ λογικὰς δυνάμεις, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ ταμείου τῶν αἰσθήσεων ἀπεξευγμένας, δηλαδὴ τῆς φαντασίας, ἔτι δὲ καὶ διὰ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ὡς ὄργανου τελουμένης, συνείσα νουνεχῶς, ὃ καὶ ὁ ἀπόστολος μετὰ ταῦτα εἶρηκεν, ὡς «ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐδέχεται τὰ τοῦ πνεύματος», τὴν ὑπὲρ ταῦτα καὶ ὄντως νοερὰν ἐξήτει καὶ τῶν κάτω ἀμιγῆ ζωήν, Θεὸν ὑπερφυῶς ποθοῦσα καὶ τὴν ὑπερκόσμιον πρὸς τούτον ἔνωσιν. Ἰς γὰρ οὐκ ἐνὶ τῷ κατ' αἰσθησιν φῶς ποθεῖν καὶ μὴ τὸν ἥλιον, τὸν αὐτὸν καὶ ἐπὶ τούτου τρόπον ἔχει.

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

τυχὸν ἀποκαλύψῃ τὸ μέσο διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπετύγχανε τὴν ἔνωσιν μὲ τὸν Θεό. Ἄλλες λοιπὸν εὔρηκε ἐντελῶς ἄλογες καὶ καθόλου ἀνυψωτικὲς πρὸς τὸν Θεό, γιὰ τὴν δόξαν δὲ καὶ τὴν διάνοιαν ἀντιλήφθηκε φρονίμως ὅτι, ἂν καὶ λογικὲς δυνάμεις, δὲν ἦσαν ἀποδεδειγμέναι ἀπὸ τοῦ ταμεῖο τῶν αἰσθήσεων, δηλαδὴ τὴν φαντασίαν, ἐπὶ πλέον δὲ ἐνεργοῦνται διὰ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ὡς ὄργανου, πρᾶγμα ποῦ ἔπειτα εἶπε καὶ ὁ ἀπόστολος, ὅτι «ψυχικὸς ἄνθρωπος δὲν δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος»⁷¹. Ἐζητοῦσε γι' αὐτὸ τὴν ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀληθινὰ νοερὴ καὶ ἀμιγῆ ἀπὸ τὰ κάτω ζωή, ποθώντας ὑπερφυῶς τὸν Θεὸ καὶ τὴν ὑπερκόσμιαν πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν. Καθὼς δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ποθῆ κανεὶς τὸ κατ' αἰσθησιν φῶς καὶ ὄχι τὸν ἥλιον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο συμβαίνει καὶ ἐδῶ.

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

ἐκεῖνας ὁποῦ εἶπομεν τὰς πρακτικὰς τε καὶ θεωρητικὰς, δὲν ἐδύνατο νὰ εὔρη οἰκειότητα καὶ ἔνωσιν μὲ τὸν Θεόν, ἠρεῦνα τὰς ψυχικὰς τῆς δυνάμεις, ἀνίσως καὶ εὔρη καμμία ἀπὸ αὐτὰς ὄργανον καὶ μέσον νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν Θεόν. Ὅθεν εὔρε τὴν μὲν φαντασίαν καὶ αἰσθησιν, πῶς εἶναι παντελῶς ἄλογοι, καὶ πῶς δὲν ἠμποροῦν ν' ἀναβοῦν ὑπεράνω ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ· τὴν δὲ δόξαν καὶ τὴν διάνοιαν εὔρε, πῶς εἶναι μὲν λογικὲς, ὅμως δὲν εἶναι χωρισμέναι ἀπὸ τὴν φαντασίαν, ἥτις εἶναι τὸ ταμεῖον τῶν αἰσθήσεων· καὶ πρὸς τούτοις ἐστοχάσθη, πῶς αὐταὶ αἱ δύο δυνάμεις κάμνουσι τὴν ἐνεργείαν τῶν μὲ τὸ ὄργανον τοῦ ζωικοῦ καὶ ψυχικοῦ πνεύματος τοῦ ἐγκεφάλου· διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Ἀπόστολος, πῶς ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐδέχεται τὰ τοῦ πνεύματος. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἐλαττώματα εὑρίσκουσα ἡ Θεοτόκος εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν διάνοιαν ἐζήτει διὰ νὰ εὔρη μίαν ζωὴν νοερὰν ἀληθῶς καὶ ὑψηλοτέραν ἀπὸ τὰς δυνάμεις ταύτας, καὶ παντελῶς ἄμικτον ἀπὸ τὰ κάτω καὶ γήινα. Διατὶ ἠγάπα τὸν Θεὸν μὲ ἕνα ὑπερβολικὸν πόθον καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ θεῖαν ἔνωσιν· καθὼς γὰρ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγαπᾶ τινὰς τὸ αἰσθητὸν φῶς, καὶ νὰ μὴν ἀγαπᾶ ἐν ταυτῷ καὶ τὸν ἥλιον, ὁποῦ εἶναι πηγὴ τοῦ φωτός· τέτοιας λογῆς καὶ ὅποιος ἀγαπᾶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ἀγαπᾶ ἐν ταυτῷ καὶ αὐτὸν τὸν Θεόν.

Πρωτότυπον

58. Πρὸς δὴ τοῦτον τὸν ἱερόν καὶ θείον ἔρωτα μόνον εὐρίσκει πεφυκὸς ἀκριβῶς τὸ ἀκρότατον τῶν ἐν ἡμῖν, τὴν μόνην τελείαν καὶ πάντη ἀμερῆ τῶν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν· ἢ καὶ τοὺς κατὰ διάνοιαν ἀνελιγμούς, ἐν οἷς τὰ τῶν ἐπιστημῶν ἔχει τὴν ἀσφάλειαν, σχεδὸν κατὰ τὰ ἐρπυστικά τῶν ζώων ἐν συναγωγῇ καὶ διαιρέσει προϊόντας καὶ ὀρίζει καὶ ἐνοποιεῖ ἅτε εἶδος οὐσα τῶν εἰδῶν. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τὴν πολυμερῆ κάττεισι ζώῃν ὁ νοῦς προϊσχύμενος τὰς ἐνεργείας πᾶσιν, ἀλλ' ἔχει δῆπου καὶ τινα ἐτέραν κρείττονα ἐνέργειαν, ἣν αὐτὸς ἂν ἐνεργοίη καὶ καθ' ἑαυτόν, ἅτε μένειν καὶ καθ' ἑαυτὸν δυνάμενος, ἐπειδὴν ἢ μερισθῆ τοῦ σώματος καὶ τῶν ὅσα σώματος, ἢ καὶ τούτῳ συνημμένος ἔτι δι' ἐπιμελείας, χάριτος συναραμένης θείας, ἀπαναστήναι δυναθῆ τῆς ποικιλοτρόπου ταύτης καὶ πολυειδοῦς καὶ χαμερποῦς διαίτης· ὡσπερ δῆτα καὶ ὁ ἔφιππος ἔχει δὴ τινα ἐνέργειαν τοῦ ἡνιοχεῖν διαφερόντως κρείττω, καὶ οὐχ ἡνίκ' ἂν ἀποβαίῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἵππου ὦν καὶ ἄρματος ἐνεργήσειεν ἂν καθ' ἑαυτὸν αὐτήν, εἰ μὴ ὅλον ἑαυτὸν ἐκὼν ποιούη τῆς τοῦ ἡνιοχεῖν ἐπιμελείας. Καὶ νοῦς τοίνυν εἰ μὴ ὅλος καὶ αἰεὶ περὶ τὰ κάτω στρέφοιτο, γένοιτ' ἂν καὶ τῆς κρείττονος καὶ ὑψηλοτέρας ἐνεργείας, δηλονότι τῆς καθ' ἑαυτόν, δι' ἧς ἂν μόνῃς καὶ Θεῷ συγγένοιτο, εἰ καὶ μακρῶ δυσχερέστερον ἐκείνου, ἅτε φύσει τὴν μετὰ σώματος ἔχων συμπλοκὴν καὶ ταῖς σω-

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

58. Πρὸς τοῦτον λοιπὸν τὸν ἱερόν καὶ θεῖον ἔρωτα εὐρίσκει νὰ εἶναι καμωμένο ἀκριβῶς τὸ ἀκρότατο μέσα μας ἀγαθό, τὴν μόνην τελείαν καὶ ἐντελῶς ἀμερῆ οὐσία ἀνάμεσα στὰ δικά μας^{71α}, ἢ ὅποια καὶ τις κατὰ τὴν διάνοια κρίσεις, στίς ὁποῖες ἔχουν τὴν ἀσφάλεια καὶ οἱ ἐπιστῆμες, καθὼς προχωροῦν σὰν τὰ ἐρπετά, ζῶα μὲ συναγωγῇ καὶ διαίρεσι, καὶ τις ὀρίζει καὶ τις ἐνοποιεῖ σὰν εἶδος τῶν εἰδῶν. Διότι, ἐὰν ὁ νοῦς κατέρχεται καὶ πρὸς αὐτὲς τις κρίσεις καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τὴν πολυμερῆ ζωὴ, προβάλλοντας σὲ ὅλους τις ἐνεργείες, ἀλλὰ βέβαια ἔχει καὶ κάποια ἄλλη ἀνώτερη ἐνέργεια, τὴν ὅποια αὐτὸς μπορεῖ νὰ ἐνεργῇ καὶ καθ' ἑαυτόν, ἀφοῦ μπορεῖ νὰ μένη καὶ καθ' ἑαυτόν, ὅταν ἢ χωρισθῆ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὰ σωματικά, ἢ, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη συνδέεται μὲ αὐτό, δυναθῆ μὲ τὴν βοήθεια τῆς θείας χάριτος ν' ἀποχωρισθῆ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ποικιλότροπο καὶ πολυειδῆ καὶ χαμερπῆ διαβίωσι. Συμβαίνει κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο μὲ τὸν ἔφιππο, ὁ ὁποῖος βέβαια ἔχει κάποια ἐνέργεια πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὸ ἡνιοχεῖν καὶ θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἀσκήσῃ ὄχι μόνον ὅταν ἀφιππεύσῃ, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι ἐπάνω στὸν ἵππο καὶ σὲ ἄρμα μόνος του, ἐκτὸς ἐὰν ἀφιερῶσῃ ὅλον τὸν ἑαυτό του ἐκουσίως στὴν φροντίδα τοῦ ἡνιοχεῖν. Καὶ ὁ νοῦς λοιπὸν, ἂν δὲν στρέφεται ὀλόκληρος γύρω στὰ κάτω, θὰ μπορούσε νὰ δοθῆ καὶ στὴν ἀνώτε-

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

[58.] Ὅθεν εἰς τοῦτον τὸν ἱερόν καὶ ἔνθεον ἔρωτά της εὐρίσκει ἡ Παρθένος ὄργανον φυσικὸν ἀκριβῶς τὸ ἀκρότατον πρᾶγμα ἀπὸ ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὴν μόνην τελείαν καὶ παντελῶς ἀμέριστον τοῦ ἀνθρώπου οὐσίαν, ἥτοι τὸν νοῦν· ὁ ὁποῖος νοῦς ὡσὰν ὁποῦ εἶναι εἶδος τῶν εἰδῶν περιορίζει καὶ ἐνοποιεῖ τὰς διαφόρους μεταβατικὰς κινήσεις τῆς διανοίας, αἱ ὁποῖαι γίνονται πάντοτε μὲ μετάβασιν καὶ διαίρεσιν, καθὼς κινουῦνται τὰ ἐρπυστικά ζῶα· εἰς τὰς ὁποίας ὅλαι αἱ ἐπιστῆμαι ἐπιστηρίζονται. Διὰ τὴν ἀγκαλὰ καὶ ὁ νοῦς καταβαίνει, ὡς εἶπωμεν, εἰς τὴν διάνοιαν καὶ διὰ τῆς διανοίας καταβαίνει εἰς τὴν πολυμέριστον ταύτην ζωὴν καὶ μεταδίδει τὰς ἐνεργείας του εἰς ὅλας τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, ὅμως ἔχει ἀναμφιβόλως καὶ μίαν ἄλλην ἐνέργειαν ὑψηλοτέραν ἐδικὴν του, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐνεργεῖ καθ' ἑαυτόν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ του χωρὶς νὰ χρειασθῆ καμμίαν ἄλλην δύναμιν, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι ἀθάνατος, καὶ ἔχει φυσικὰ δύναμιν νὰ διαμένῃ καθ' ἑαυτόν τόσον ὅταν χωρισθῆ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις, ὅσον καὶ ὅταν ἀκόμη εὐρίσκεται ἠνωμένος μὲ τὸ σῶμα· πλὴν μὲ ἄσκησιν ἄκραν καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος δύναται νὰ ἀναβῆ ὑψηλότερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ποικιλότροπον καὶ πολυσχημάτιστον καὶ χαμερπῆ ζωὴν καὶ νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν ἑαυτόν του. Καὶ καθὼς ὁ καβαλάρης ἔχει

Πρωτότυπον

ματτοειδέσι γνώσεσι συμπεφυρμένος καὶ ταῖς ἐκ τοῦ τῆδε βίου πρὸς τὰ γήϊνα πολυτρόποις καὶ δυσάποβλήτοις σχέσεσι.

59. Ταύτας τοιγαροῦν ἡ πάναγνος ἐξ αὐτῆς, ὃ φασι, τῆς τοῦ βίου βαλβίδος ἀποποιουμένη, τῶν ἀνθρώπων ἀπανέστη· καὶ τὸν ὑπαίτιον φυγοῦσα βίον, τὴν ἀόρατον ἅπασι καὶ ἀσυνδύαστον εἴλετο ζωὴν ἐνδιδαιτωμένη τοῖς ἀδύτοις, ἐν οἷς καὶ προσύλου παντὸς δεσμοῦ λυθεῖσα καὶ πᾶσαν ἐκτιναξαμένη σχέσιν καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸ οἰκείον σῶμα συμπαθείας ὑπεραναβᾶσα, συνῆψε τὸν νοῦν τῆ πρὸς ἑαυτὸν στροφῆ καὶ προσοχῆ καὶ τῆ ἀδιαλείπτω

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

ρη καὶ ὑψηλότερη ἐνέργεια, δηλαδὴ τὴν καθ' ἑαυτὸν, μὲ τὴν ὁποία μόνη θὰ μποροῦσε νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν Θεό, ἂν καὶ πολὺ δυσχερέστερα ἀπὸ ἐκεῖνον, διότι ἔχει ἐκ φύσεως τὴν συμπλοκὴ μὲ τὸ σῶμα καὶ εἶναι ἀνακατεμένος μὲ τὶς παντοειδεῖς γνώσεις καὶ μὲ τὶς πολύτροπες καὶ δυσκολοαπόβλητες ἀπὸ τὸν ἐδῶ βίο σχέσεις πρὸς τὰ γήϊνα.

59. Αὐτὲς λοιπὸν τὶς σχέσεις ἐγκαταλείποντας ἀπὸ τὸ ξεκίνημα τῆς ζωῆς κίολας, ὅπως λέγουν, ἡ πάναγνη, ἀποτραβήχθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀφοῦ ἔφυγε ἀπὸ τὸν ἔνοχο βίο, ἐδιάλεξε τὴν ἀόρατη σὲ ὅλους καὶ ἀκοινώνητη ζωὴ, διαμένοντας στὰ ἄδυτα. Μέσα σ' αὐτά, ἀφοῦ ἐλύθη ἀπὸ κάθε ὑλικὸ δεσμὸ καὶ ἐξετίναξε κάθε σχέσι καὶ ἀνυψώθη ἐπάνω καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν συμπάθεια πρὸς τὸ σῶμα τῆς, συνῆψε

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

δύο ἐνεργείας, τὴν μίαν νὰ κυβερνᾷ τὸ ἄλογον, τὴν ἄλλην τὴν καλυτέραν καὶ ὑψηλοτέραν διὰ νὰ ἐνεργῆ καθ' ἑαυτὸν ὡς ἄνθρωπος, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἐνεργῆ ὅχι μόνον ἀφοῦ καταβῆ ἀπὸ τὸ ἄλογον, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὅταν εἶναι καθαλάρης· ἀνίσως ὅμως καὶ δὲν δώσῃ ὅλως δι' ὅλου τὸν ἑαυτὸν του θεληματικῶς μόνον εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἀλόγου. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ νοῦς ἀνίσως δὲν δοθῆ ὅλως δι' ὅλου εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος καὶ εἰς τὰ γήϊνα, ἢ μπορεῖ καὶ ὄντας ἀκόμη ἠνωμένος μὲ τὸ σῶμα, νὰ ἐνεργῆ τὴν ἐδικὴν του ἐνέργειαν καθ' ἑαυτὸν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας δύναται νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν Θεόν, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἶναι πολλὰ μακρὰν ἀπὸ αὐτὸν διὰ τὸν φυσικὸν δεσμὸν ὅπου ἔχει μὲ τὸ σῶμα καὶ διὰ τὰς πολλὰς σχέσεις ὅπου ἔχει μὲ τὰ γήϊνα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν.

[59.] Ταύτας λοιπὸν τὰς γήϊνας σχέσεις ἀποβαλοῦσα ἡ Παρθένος ἀπὸ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ζωῆς τῆς, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ φυγοῦσα τὸν ἀμαρτωλὸν βίον, ἐδιάλεξε μίαν ζωὴν ἀθεώρητον ἀπὸ ὅλους ἐνδιατρίβουσα μέσα εἰς τὰ ἅγια, εἰς τὰ ὁποία διατελοῦσα ἐλύθη ἀπὸ κάθε δεσμὸν ὑλικόν· ἀπετίναξε κάθε σχέσιν· ἀνέβη ἐπάνω ἀπὸ κάθε ἀγάπην ἕως καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σώματός τῆς καὶ οὕτως ἠνωσε τὸν νοῦν

Πρωτότυπον

θεία προσευχῇ. Καὶ δι' αὐτῆς ἑαυτῆς ὅλη γενομένη καὶ τοῦ πολυμόρφου συρφετοῦ τῶν λογισμῶν καὶ ἀπλῶς παντοίου εἶδους ὑπεράνω καταστᾶσα, καινὴν καὶ ἀπόρρητον ὁδὸν εἰς οὐρανοὺς ἐδεύματο, τὴν, ἴν' οὕτως εἴπω, νοητὴν σιγῆν. Καὶ ταύτη προσέχουσα τὸν νοῦν, πάντων ὑπερίπταται κτιστῶν, καὶ κρείττον ἢ κατὰ Μωσῆν δόξαν ὁρᾷ Θεοῦ καὶ θείαν ἐποπτεύει χάριν, ἥκιστα αἰσθήσεως ὑποπίπτουσαν δυνάμει, ψυχῶν δὲ καὶ νόων ἀσπίλων εὐχαρι καὶ ἱερὸν θέαμα· οὐ δὴ μεταλαχοῦσα, κατὰ τοὺς θείους ὑμνωδοὺς φωτεινὴ νεφέλη γίνεται τοῦ ὄντως ζῶντος ὕδατος, αὐγὴ τε μυστικῆς ἡμέρας καὶ πυρίμορφον ὄχημα τοῦ Λόγου.

60. Χωρὶς μὲν γὰρ ἐπιδημία θείας χάριτος οὐδ' ἂν ἦ θείαν εὐρῶν αἴσθησιν ὁρῶν καὶ καθ' ἑαυτὸν ὄντως ἐνεργεῖα γίνοντο, καθάπερ οὐδέ ὀφθαλμὸς τοῦ κατ' αἴσθησιν φωτὸς χωρὶς. Τοῖς γὰρ αἰδίοις, δηλονότι τοῖς θεοειδέσιν, αὐτὸς ἐστὶ φῶς καὶ οὐκ ἄλλο· καὶ ὅπερ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς Θε-

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

τὸν νοῦ τῆς μετὴν [μέσῳ τῆς...] πρὸς τὸν ἑαυτὸ στροφή καὶ προσοχὴ καὶ μετὴν ἀδι-ἀλειπτη θεία προσευχῇ. Καὶ δι' αὐτῆς ἐρχόμενη τελείως στὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ ὑπερβαίνοντας τὸν πολυμορφο συρφετὸ τῶν λογισμῶν, διέκρινε [;] νέα καὶ ἀπόρρητη ὁδὸ στοὺς οὐρανοὺς, ποὺ θὰ τὴν ἔλεγα νοητὴ σιγῇ. Καὶ προσέχοντας σ' αὐτὴν τὸν νοῦ, πετᾶ ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὰ κτιστὰ καὶ βλέπει καλύτερα ἀπὸ τὸν Μωϋσῆ⁷² τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐποπτεύει τὴν θεία χάρι, ποὺ δὲν ὑποπίπτει καθόλου στὴν δύναμι τῆς αἰσθήσεως, ἀλλ' εἶναι εὐχαρι καὶ ἱερὸ θέαμα ἀσπίλων ψυχῶν καὶ νόων. Αὐτοῦ τοῦ θεάματος μετέχοντας ἢ πάναγνη γίνεται κατὰ τοὺς θείους ὑμνωδοὺς⁷³ φωτεινὴ νεφέλη τοῦ ἀληθινὰ ζωντανοῦ ὕδατος, αὐγὴ μυστικῆς ἡμέρας καὶ πυρίμορφον ὄχημα τοῦ Λόγου.

60. Πραγματικὰ χωρὶς ἐπιδημία θείας χάριτος οὔτε ἂν ἦταν νοῦς ποὺ εὐρῆκε θεία αἴσθησι δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἰδῆ καὶ νὰ φθάσῃ σ' ἐνέργεια καθ' ἑαυτὸν, ὅπως οὔτε ὀφθαλμὸς χωρὶς τὸ κατ' αἴσθησι φῶς. Γιὰ τοὺς αἰδίους, δηλαδή τοὺς θεοειδεῖς, αὐτὸς εἶναι φῶς καὶ ὄχι τίποτε ἄλλο· καὶ ὅ,τι

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

τῆς εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ μετὰ μίαν στροφήν καὶ προσευχὴν καὶ μετὰ θείαν καὶ παντοτεινὴν προσευχὴν· καὶ διὰ μέσου αὐτῆς τῆς στροφῆς τοῦ νοῦς ἠνώθη ὅλως δι' ὅλου μετὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς· ὑψώθη ἐπάνω ἀπὸ κάθε πολυμορφον σκούπιδον τῶν λογισμῶν καὶ ἀπλῶς ἀπὸ κάθε εἶδος καὶ σχῆμα, καὶ ἔτσι κατεσκεύασε μίαν καινούριαν στράταν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, δηλαδή, τὴν νοητὴν (διὰ νὰ τὴν ὀνομάσω ἔτσι) σιωπῆν, εἰς τὴν ὁποίαν προσκολλήσασα τὸν νοῦν τῆς, ἀναβαίνει ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὰ κτίσματα, καὶ βλέπει δόξαν Θεοῦ τελειότερον ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, καὶ ὁρᾷ θείαν χάριν, ἥτις δὲν καταλαμβάνεται τελείως ἀπὸ τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ εἶναι ἓνα ἱερὸν καὶ χαριέστατον θέαμα μοναχῶν τῶν ψυχῶν τῶν καθαρῶν καὶ ἁγίων ἀγγελῶν. Ἄφ' οὗ δὲ ἡ Παρθένος τοῦτο ἐπέτυχε, τότε ἔγινε νεφέλη φωτεινὴ, κατὰ τοὺς θείους μελωδοὺς, τοῦ ἀληθῶς ζῶντος ὕδατος, καὶ αὐγὴ μυστικῆς ἡμέρας καὶ τοῦ λόγου πυρίμορφον ὄχημα.

[60.] Διότι χωρὶς νὰ ἐπιφοιτήσῃ ἡ χάρις εἰς τὴν ψυχὴν, δὲν δύναται ποτὲ ὁ νοῦς νὰ εὐρῆ τὴν θείαν αἴσθησιν, ἢ νὰ γένη καθ' ἑαυτὸν ἐνέργεια· καθὼς οὔτε ὁ ὀφθαλμὸς ἠμπορεῖ νὰ ἰδῆ χωρὶς τὸ αἰσθητὸν φῶς. Ἐπειδὴ εἰς τὰ αἴδια καὶ νοητὰ κτίσματα, αὐτὸς ὁ Θεὸς εἶναι φῶς καὶ ὄχι ἄλλο κανένα

Πρωτότυπον

ὅς. Ὡσπερ δὲ ἡ ὄψις, ὅταν ἐνεργῇ, φῶς αὐτὴ τε γίνεται καὶ μετὰ τοῦ φωτός συγγίνεται καὶ σὺν τῷ φωτὶ βλέπει, καὶ τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ὄρα τὸ φῶς πᾶσι τοῖς ὀρωμένοις περιεχυμένον, τὸν αὐτὸν δὴ τοῦτον τρόπον καὶ ὁ θείας ἐνεργείας εὐμοιρήσας καὶ τὴν θείαν ἀλλοίωσιν ἡλλοιωμένος αὐτὸς ὅλος οἶον φῶς ἐστι, καὶ μετὰ τοῦ φωτός ἐστι, καὶ σὺν τῷ φωτὶ γνωστῶς ὄρα τὰ χωρὶς τηλικαύτης ἀπορρήτου χάριτος ἀνέκφαντα τοῖς πᾶσιν, οὐχ ὑπὲρ τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις μόνον γεγυμνῶς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πᾶν ὅτι τῶν ἡμῖν γνωρίμων, πάντως δὲ καὶ τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς τῇ γε φυσικῇ δυνάμει· Θεὸν γὰρ ὀρώσιν οἱ κεκαθαρμένοι τὴν καρδίαν κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀψευδῆ μακαρισμόν, ὃς φῶς ὢν κατὰ τὴν θεολογικωτάτην Ἰωάννου τοῦ τῆς βροντῆς υἱοῦ φωνῆν, οἰκίζει τε καὶ ἐμφανίζει ἑαυτὸν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν καὶ ἀγαπηθεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἑαυτοῦ ἐπαγγελίαν· ἐμφανίζει δὲ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ τῷ κεκαθαρμένῳ νῶ, τὸ καθ' ἑαυτὸν ἀόρατος ὑπάρχων· τοιοῦτον γὰρ ἢ ἐν ἐσόπτρῳ μορφῇ, φαινομένη οὐχ ὀράται, καὶ παντάπασιν ἀδύνατόν ἐστιν ὀρᾶν τε ἐν ἐσόπτρῳ καὶ κατὰ ταῦτὸ τὸ μορφοῦν τὸ ἔσοπτρον ὀρᾶν. Νῦν μὲν οὖν οὕτω τοῖς ἐν ἀγάπῃ θεία καθαρθείσιν ὁ Θεὸς ὀράται, τότε δέ, φησί, «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον».

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

εἶναι στὰ αἰσθητὰ ὁ ἥλιος, εἶναι στὰ νοητὰ ὁ Θεός. Καὶ ὅπως ἡ ὄψις, ὅταν ἐνεργῇ, γίνεται ἡ ἴδια φῶς καὶ συναπτεται μὲ τὸ φῶς καὶ μαζὶ μὲ τὸ φῶς βλέπει, καὶ βλέπει πρῶτο αὐτὸ τοῦτο τὸ φῶς περιχυμένο σὲ ὅλα τὸ ὀρώμενα, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπο καὶ ὅποιος ἐπιτύχη τὴν θεία ἐνέργεια καὶ ὑποστῇ τὴν θεία ἀλλοίωσιν, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὀλόκληρος εἶναι σὰν φῶς καὶ μαζὶ μὲ τὸ φῶς καὶ διὰ τοῦ φωτός βλέπει ὡς γνωστὰ τὰ χωρὶς τὴν τόσο μεγάλη ἀπόρρητη χάρι σὲ ὅλους ἀφανῆ, γενόμενος ὅχι μόνον ἐπάνω ἀπὸ τὴς σωματικῆς αἰσθήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπάνω ἀπὸ κάθε τι τῶν γνωρίμων μας, πάντως δὲ ἀφανῆ καὶ στοὺς ὑπεράνω ἡμῶν κατὰ τὴν φυσικὴ δύναμι. Διότι τὸν Θεὸ βλέπουν οἱ καθαροὶ στὴν καρδίᾳ κατὰ τὸν ἀψευδῆ μακαρισμὸ ἀπὸ τὸν Κύριον⁷⁴, ὁ ὁποῖος ὄντας φῶς κατὰ τὴν θεολογικωτάτη φωνῇ τοῦ Ἰωάννη, υἱοῦ τῆς βροντῆς⁷⁵, ἐνοικεῖ καὶ ἐμφανίζει τὸν ἑαυτό του σὲ ὅσους τὸν ἀγαποῦν καὶ ἀγαπήθησαν ἀπὸ αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπαγγελία του πρὸς αὐτούς⁷⁶. Ἐμφανίζεται δὲ στὸν καθαρμένο νοῦ σὰν σὲ καθρέπτη, ἐνῶ καθ' ἑαυτὸν εἶναι ἀόρατος. Τέτοια εἶναι ἡ μορφῇ σὲ ἔσοπτρο, φαινομένη δὲν βλέπεται καὶ εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο νὰ βλέπη κανεὶς σὲ ἔσοπτρο καὶ συγχρόνως νὰ βλέπη αὐτὸ ποῦ μορφῶν τὸ ἔσοπτρο. Τώρα λοιπὸν ἔτσι βλέπεται ὁ Θεὸς ἀπὸ τοὺς καθαρθέντας σὲ [μὲ τὴν] θεία ἀγάπη, τότε δέ, λέγει, θὰ βλέπεται «πρόσωπο μὲ πρόσωπο»⁷⁷.

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

κατὰ τὸν εἰπόντα Θεολόγον Γρηγόριον· «ὅπερ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς Θεός», καὶ καθὼς ὅταν ἡ ὄρασις βλέπη καὶ αὐτὴ γίνεται φῶς καὶ μὲ τὸ φῶς ἐνώνεται καὶ μὲ τὸ φῶς βλέπει· καὶ πάλιν αὐτὸ τὸ ἴδιον φῶς, πρῶτον βλέπει πῶς εἶναι χυμένον εἰς ὅλα τὰ ὀρατά, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ ἀξιώθῃ τὴν θείαν ἀλλοίωσιν, ὅλος γίνεται ὡσὰν φῶς, καὶ μαζὶ μὲ τὸ φῶς εἶναι, καὶ μὲ τὸ φῶς βλέπει νοητῶς ἐκεῖνα ὁποῦ εἶναι κεκρυμμένα ἀπὸ ὅλους χωρὶς τῆς θείας ταύτης χάριτος. Ἐπειδὴ καὶ ἐγένεν ὅχι μόνον ἐπάνω ἀπὸ τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις, ἀλλὰ καὶ ἐπάνω ἀπὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα, ὁποῦ εἶναι γνωστὸν τόσον εἰς ἡμᾶς, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ὑπὲρ ἡμᾶς αὐλοὺς ἀγγέλους. Διότι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ βλέπουν τὸν Θεὸν κατὰ τὸν ἀψευδῆ τοῦ Κυρίου μακαρισμόν· ὁ ὁποῖος Θεός, μὲ τὸ νὰ εἶναι φῶς, κατὰ τὸν θεῖον θεολόγον Ἰωάννην, ἐμφανίζει καὶ κατοικίζει τὸν ἑαυτόν του εἰς ἐκείνους ὁποῦ τὸν ἀγαποῦν, τηροῦντες τὰς ἐντολὰς του καὶ ἀνταγαπῶνται ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀψευδῆ του ὑπόσχεσιν. Ἐμφανίζει δὲ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν καθαρὸν νοῦν, ὡσὰν μέσα εἰς καθρέπτην, μένοντας αὐτὸς ἀόρατος κατὰ τὴν οὐσίαν. Τοιοῦτοτρόπως γὰρ γίνεται ἡ εἰς τὸν καθρέπτην θεωρία, τὸ νὰ φαίνεται μὲν, νὰ μὴ βλέπεται δέ. Διότι ἀδύνατον εἶναι παντελῶς, νὰ βλέπη τινὰς πρόσωπον ἀνθρώπου μέσα εἰς κα-

Πρωτότυπον

Ἀπόδοσις Π.Κ. Χρήστου

Ἀπόδοσις Ὁσίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου

θρέπτῃ καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ βλέπῃ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἄνθρωπον αὐτοπροσώπως. Καὶ εἰς μὲν τὴν παροῦσαν ζωὴν ἔτι φαίνεται ὁ Θεὸς ὡς ἐν ἐσόπτρῳ εἰς ἐκείνους ὅπου ἐκαθαρίσθησαν μὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, εἰς δὲ τὴν ἄλλην ζωὴν θέλει φανερωθῆ ἄνθρωπον πρὸς πρόσωπον κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον.

[Κείμενον: Μέρος Ζ' §§ 61-66](#)

Ὑποσημειώσεις εἰς Μέρος ζ': §§ 51-60

67. Παροιμ. α' 7.
68. Βλ. κατὰ λέξιν Ὑπὲρ τῶν Ἡσυχάζόντων 1, 3, 42, Π. Χρήστου, Α', σελ. 453.
- 68α Σημ. ἡμετ. Ἀπόδοσις ἀδόκιμος.
69. Ματθ. ζ' 13· Λουκ. ιγ' 24.
- 69α Σημ. ἡμετ. Ἀπόδοσις ἀκατανόητος.
- 69β Σημ. ἡμετ. Ἀπόδοσις ἀκατανόητος.
70. Μὲ τὴν λέξι *σκευή* μπορεῖ νὰ ἐννοῆται στολὴ βασιλικὴ μὲ πολυτίμους λίθους ἢ ἔπιπλο στολισμένο κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἢ πολύτιμο σύνθετο κόσμημα.
71. Α' Κορινθ. β' 14.
- 71α Σημ. ἡμετ. Ἀπόδοσις ἀδόκιμος ἕως καὶ ἀκατανόητος.
72. Ἐξοδ. ις' 11· κβ' 16· λγ' 18.
73. Ἐκφράσεις ἀπὸ τὸν κανόνα τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου καὶ τῶν Εἰσοδίων.
74. Ματθ. ε' 8.
75. Ἰωάν. η' 12· θ' 5· ιβ' 46.
76. Ἰωάν. ιδ' 23.
77. Α' Κορινθ. ιγ' 12.